

RAMON TREMOSA I BALCELLS

1. Les causes de l'estancament econòmic alemany actual s'han d'anar a cercar en bona mesura en el comportament del seu sector públic en els darrers deu anys. D'una banda, l'estat del benestar alemany ha d'adaptar-se al canvi de la piràmide poblacional tot reduint algunes de les seves generoses prestacions, com ara la setmana anual de balneari que oferia als pensionistes. D'altra banda, els pressupostos públics federals no han pogut pagar la integració de l'antiga Alemanya de l'Est fins al punt que, arran del recent informe de l'exalcalde d'Hamburg Klaus von Dohnanyi, es parla obertament de "fracàs de la integració". Així, ja a l'any 1990 hi trobem el primer gran error, quan criteris polítics van trencar la seriosa trajectòria del Bundesbank i va imposar el canvi d'un marc oriental per un d'occidental quan al mercat de divises era de sis a un; això va multiplicar per cinc la inflació alemanya entre 1990 i 1992 i va obligar el Bundesbank a duplicar els seus tipus d'interès, fet que va provocar les tempestes monetàries de l'any següent i la greu crisi del Sistema Monetari Europeu (la lliura esterlina l'abandonà el novembre de 1992 i Margaret Thatcher afirmà que "Europa ha mort i torna la gran Alemanya", alhora que acusava els alemanys d'exportar els costos d'haver prioritzat la reunificació nacional a la construcció europea). I el segon gran error va consistir en el decret forçós d'equiparació de salaris est-oest de 1990, pel qual els primers havien de ser pel cap baix equivalents a un 80% del segons, mesura que trencava la natural vinculació productivitat-salaris fins al punt de desincentivar a l'est alemany la instal·lació d'empreses en favor de Polònia, Txèquia i Hongria.

En aquest sentit, l'informe Dohnanyi de 2004 és alarmant, per tal com atribueix dos terços de la debilitat alemanya actual a les subvencions que flueixen de l'Alemanya occidental a l'oriental, estimades en 90.000 milions d'euros anuals, equivalents a tot el pressupost de la Unió Europea i al 4% del PIB germànic.

Destinats majoritàriament a subsidis i pensions, aquests fons no han estimulat el creixement econòmic de l'est, que ha perdut un milió d'habitants per emigració del seu jovent i que presenta una taxa d'atur del 19%, alhora que suposen un llast creixent per al conjunt de l'economia alemanya. I a aquest costós procés de reunificació interior cal afegir-hi la tradicional generositat alemanya amb la UE, que deriva dels compromisos de "bona voluntat" de 1990 per a aconseguir el vistiplau de Rússia i dels països europeus a una reunificació nacional sense reticències.

"El domini germànic pot ser bo per a les nacions sense estat europees com Catalunya si Alemanya aconsegueix imposar un model europeu més federal enfront de la visió jacobina francesa i espanyola"

2. Tot i això, per a valorar l'actual moment de l'economia alemanya cal anar amb compte, atès que les actuals dades d'estancament del PIB i de l'augment de l'atur, relacionat estretament amb la producció interior, són menys fiables com més globalitzat està un país. A diferència del PIB, que es calcula com a sumatori de valors afegits —per això se'n tenen ràpides estimacions trimestrals coincidint amb la declaració de l'IVA—, el producte nacional brut (PNB) és molt difícil de calcular. El PIB mesura la producció geogràficament, és a dir, que considera la producció de béns i serveis en un territori amb independència de la propietat dels factors productius que la generen, mentre que el PNB mesura políticament la producció; en el cas ale-

many per a calcular-lo cal sumar la producció de les empreses alemanyes tant al seu país com a la resta del món i restar-ne la producció de les empreses estrangeres a Alemanya.

Així, s'estima que el PNB alemany dels darrers anys ha crescut amb gran força com a resultat de l'intens procés de deslocalització industrial de les seves empreses, tal com ho demostra el superàvit creixent en la balança de rendes alemanya, que comptabilitza en el compte corrent de la balança de pagaments la repatriació de beneficis. Al Japó el superàvit de rendes pel mateix motiu ja supera el secular superàvit comercial japonès, fet que explica la fortalesa del ien tot i l'actual crisi japonesa, mesurada, però, en termes de PIB. De fet, la deslocalització d'activitats econòmiques ja és molt considerable en aquests dos països, per la qual cosa les seves economies presenten uns resultats sovint contradictoris, que il·lustren fins a quin punt els efectes de la globalització econòmica ja hi són molt importants. Pel que fa a Alemanya, s'estima que la diferència entre el PIB i el PNB ha anat augmentant de manera continuada en el decurs de la dècada dels anys noranta, fins al punt que a l'any 2000 es van observar en la principal economia europea els dos fets següents: mentre que la taxa d'atur alemanya va assolir el seu nivell més alt des del final de la Segona Guerra Mundial, d'un 9,5% amb quasi quatre milions de persones aturades, les empreses multinacionals alemanyes van aconseguir beneficis històrics màxims. Alhora, per exemple, en el darrer tancament d'una planta de producció d'una multinacional alemanya d'automòbils l'empresa va indemnitzar els treballadors acomiadats també amb accions de l'empresa. La localització de la producció a països emergents, on els costos laborals són força més baixos, permetrà obtenir beneficis més grans, per la qual cosa s'espera que les accions de l'empresa a llarg termini creixin en el mercat de valors i que augmenti la riquesa dels

Gran Alemanya?

La nova cúpula del Reichstag, vista des de la Porta de Brandenburg. L'esplendorós passat d'Alemanya ha donat pas al motor econòmic de la Unió Europea que avui és.

accionistes; d'altra banda, beneficis més grans suposen també majors dividends i major renda disponible a percebre en el futur. S'entén així que, tot i l'estancament econòmic, mesurat en termes de PIB, l'any passat 52 milions d'alemanys anessin de vacances a l'estranger.

3. De la potència productiva alemanya actual també n'és testimoni el seu sector exterior, que va generar l'any 2003 un superàvit comercial un xic superior al PIB de Catalunya, i que va ser de 150.000 milions d'euros. A més, Alemanya està preparada per a un euro fort, ja que des de 1945 és l'únic país europeu que ha exportat més que no pas importat tot i la secular apreciació del marc. Via majors increments de productivitat les empreses alemanyes compensen els efectes negatius de la fortalesa de la seva moneda sobre el preu dels seus productes, tot al contrari que les nostres exportacions, massa sensibles a les variacions del tipus de canvi i a les depreciacions competitives. Alhora, el superàvit comercial permet acumular divises i la creixent apreciació de l'euro fa més fàcil als alemanys l'adquisició d'actius a la resta del món, ja sigui una fàbrica al Brasil o un apartament a Rio de Janeiro.

El sector exterior alemany també ha sabut aprofitar la debilitat dels primers anys de l'euro per entrar amb força a l'Europa

de l'Est. S'ha estimat que el 50% del comerç exterior i dels moviments de capital amb la UE provenen d'Alemanya. Després d'un interval de cinquanta anys, aquest país està refent ràpidament el seu teixit històric de relacions comercials: Tallin, per exemple, formava part de la lliga hanseàtica, la xarxa medieval de comerç de les ciutats alemanyes i bàltiques. És previsible, per tant, que al Parlament europeu ampliat els petits països de l'est europeu, molts dels quals han estat històricament aliats polítics i militars d'Alemanya, li facin costat molt més sovint que no pas a França. Cal advertir que alguns d'aquests països estan convergint molt ràpidament amb occident: les repúbliques bàltiques, per exemple, s'han beneficiat de la instal·lació d'empreses alemanyes, escandinaves i daneses fins al punt que Estònia ja superava Espanya i França en l'índex de llibertat econòmica de l'any 2002 segons l'Heritage Foundation. I d'una part dels fruits d'aquest creixement futur qui més en treurà serà Alemanya.

El domini germànic pot ser bo per a les nacions sense estat europees com Catalunya si Alemanya aconsegueix imposar un model europeu més federal enfront de la visió jacobina francesa i espanyola. Catalunya pateix a Espanya la síndrome alemanya a Europa, la de pagar i no manar, però els alemanys ja donen

clars senyals de considerar que han purgat les seves culpes històriques i que volen començar a exercir el lideratge polític que pel seu pes econòmic els correspon (el PIB alemany suposava l'any 2002 el 30% del PIB de la zona euro). En aquest context cal interpretar la futura retallada dels fons europeus, aportats en un 50% per Alemanya.

Caldrà veure, però, fins a quin punt Alemanya podrà controlar la seva força i si es veurà temptada d'imposar el seu domini econòmic i demogràfic al conjunt de la unió ampliada com en el segle passat. Gilbert Keith Chesterton va escriure que "sempre que Prússia ha pervertit les dues Alemanyas (la catòlica i la protestant) Europa ha patit una gran guerra". Segons el gran escriptor anglès Prússia va ser el darrer poble europeu a ser cristianitzat (no s'hi troba cap església gòtica en el seu territori), i això explicaria encara al segle passat la forta pervivència d'actituds i valors que en altres pobles europeus havien estat més suavitzats per la romanització, com ara un fort esperit bel·licós i un estès sentiment de superioritat racial. Tant de bo no sigui així.

Ramon Tremosa i Balcells és professor de Teoria Econòmica a la Universitat de Barcelona